

HAZRETİ
HATİCE
SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

Ali AKSU
EDİTÖR

Hazreti Hatice Sempozyumu Bildirileri

Editör

Ali AKSU

ISBN

978-605-5487-80-5

Kapak ve İç Düzen

Şimendifer

0346 221 11 45

Baskı

Dumat Ofset

0312 278 82 00

Sivas - 2015

TÜRKİYE'DE HZ. HATİCE ÇALIŞMALARI

Arş. Gör. Fatih Ramazan SÜER*

Âlemlerin Rabbi ve her biri bir âlem olan âlimlerin Rabbine bî-nihaye hamd u senâ, insanlığı nardan nûra, cehilden ilme, dalâletden hidâyete sevkeden enbiyâların enveri Efendimiz Hazretlerine salat u selam olsun.

Değerli Hocalarım, Kıymetli Misafirler,

Tebliğimize başlarken hepimizi en kalbî muhabbetlerimle selamlıyorum. Sempozyumun son konuşmacısı olarak sizlere Türkiye'de Hz. Hatice ile alakalı yapılmış çalışmalar hakkında bilgi vermeye çalışacağım.

Mekkeliler arasında güzel ahlaki sebebiyle "Tâhire", ticaretle uğraşması sebebiyle "Tâcire", üstün zekâsı ve güzelliği ile "Ceydiyye" ve Peygamber Efendimizin en büyük hanımı olması hasebiyle "Kübrâ"⁴²² lakapları ile anılan Hz. Hatice, Peygamber Efendimizin ilk hanımı olması hasebiyle Müslümanlar nezdinde ayrı bir yere sahiptir. Bu nedenle edebiyatımızda Hz. Hatice ile alakalı gerek akademik gerekse de akademik olmayan pek çok çalışma yapılmıştır.

HZ. HATİCE İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

1. Tezler

1.1. Doğrudan Hz. Hatice İle İlgili Yapılmış Tezler

Araştırmalar sonucu, Hz. Hatice ile doğrudan alakalı dört adet yüksek lisans tezi tespit edilmiştir. Ömer Sabuncu'nun *Hz. Peygamber'in*

* Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

⁴²² Bkz. Ömer Sabuncu, "Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği", *Diyanet İlmî Dergi*, 2009, Cilt XLV, S. 2, s. 3.

*İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği*⁴²³ başlıklı üç bölümden oluşan çalışması bu tezlerden ilkidir. 2008 yılında hazırlanan çalışmanın giriş kısmında cahiliyye döneminde kadının konumu ve statüsü hakkında bilgi verilmiş, I. Bölümde Hz. Hatice cahiliyye döneminde, II. Bölümde, İslam Döneminde ele alınmış ve III. Bölümde de Hz. Hatice'nin kişiliği üzerinde durulmuştur.

Mehmet Uysal tarafından hazırlanan *Nikâhname*⁴²⁴ adlı tez, konumuzla alakalı bir diğer çalışmadır. Giriş kısmında dinî edebiyat hakkında bilgi verilerek Peygamber Efendimizle alakalı edebi türler üzerinde durulmuştur. Daha sonra çalışmaya konu olan eserin şekil ve muhteva özellikleri hakkında bilgi verilmiş ve son bölümde de 918 beyitten müteşekkil eserin metni verilmiştir. Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini gösteren metnin müellifi bilinmemektedir. Adından da anlaşılacağı üzere eser, Peygamber Efendimizin Hz. Hatice ile evliliğini anlatır. Bu tezin en önemli tarafı; bu çalışmayla beraber mevlid, hilye, mucizename, miracname... gibi Peygamber Efendimizle alakalı türler arasına nikâhname adlı bir tür daha dâhil olmuştur.

Seda Garip'in hazırlanmış olduğu *Gulâmi'nin Dasitân-ı Hadicetü'l-Kübrâ*⁴²⁵ adlı çalışması doğrudan Hz. Hatice ile alakalı tezlerden bir diğeridir. Bu çalışmada dikkatimizi çeken ilk kısım "Gulâmi" ismi olmuştur. Bu ismin, Mûr Ali Baba'nın oğlu Abdülkadir Gulâmi'nin olup olmadığını merak etmişizdir. Yazar, evveleminde bu merakımızı giderme gayretine girerek Gulâmi'nin hangi Gulâmi olduğu üzerinde durmuş bu minvalde kaynaklarda zikrolunan dört farklı Gulâmi (Şeyh Gulâm Efendi, Abdülkadir Gulâmi, Gulâmi Çelebi, Gulâmi) olduğunu söyledikten sonra *Dasitan-ı Haticetü'l-Kübra* adlı eserin müellifinin 17. Asır şairlerinden Âşık Gulâmî olduğu kanısına varmıştır. Eserin mevlide benzerliği nedeniyle tezin ilk bölümünde mevlid konusu üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Hz. Hatice'nin doğumu, nesebi, künyesi, ilk evlilikleri, ticaretle

⁴²³ Ömer Sabuncu, *Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı, Şanlıurfa 2008.

⁴²⁴ Mehmet Uysal, *Nikâh-nâme (İnceleme-Metin)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Konya 2010.

⁴²⁵ Seda Garip, *Gulâmi'nin Dasitân-ı Hadicetü'l-Kübrâ Adlı Eseri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İstanbul 2010.

meşguliyeti, Hz. Muhammed ile ticari ortaklığı ve Hz. Muhammed'le evliliği, kişiliği, şemâili ahlakı, hastalığı ve vefatı 989 beyitle anlatılmıştır.

Doğrudan Hz. Hatice ile alakalı tezlerin sonuncusu Emine Kara Tursun'un hazırlamış olduğu *Kitabü'l-Haticetü'l-Kübrâ*⁴²⁶ başlıklı çalışmasıdır. Bu çalışmadan Âlim Hocamız bahsettiği için bu eser üzerinde durulmayarak dolaylı olarak Hz. Hatice ile alakalı tezlere geçilecektir.

1.2. Dolaylı Olarak Hz. Hatice İle İlgili Olan Tezler

Bu kategoride adını zikredeceğimiz ilk çalışma Kevser Özdoğan'ın hazırladığı *Hz. Peygamber'in Çocukları*⁴²⁷ adlı tezidir. Çalışmada Hz. Muhammed'in öz ve üvey çocuklarının tespiti yapılmış ve onların İslam tarihindeki önemine değinilmiştir.

Sibel Öğüt'ün hazırlamış olduğu *Hz. Peygamber Döneminde İslam'ın Yayılmasında Kadınların Rolü*⁴²⁸, başlıklı tez bir diğer çalışmadır. Tezin giriş bölümünde risalet görevi başlayan Efendimizin karşılaştığı zorluklar ve onun yanında olan Hz. Hatice başta olmak üzere diğer asr-ı saadet kadınları üzerinde durulmuş, Mekke müşriklerinin zulmünden Habeşistan'a hicret eden hanımların İslam'a giriş şekilleri, İslam'ın yayılması sürecinde kadınların da tıpkı erkekler gibi aktif bir role sahip oldukları bu uğurda verdikleri çeşitli mücadeleler anlatılmıştır.

Haticetül Kübra Taşçı'nın hazırladığı *Hz. Peygamber'in Büyük Kızı Hz. Zeynep'in Hayatı*⁴²⁹ adlı tez konumuzla alakalı bir diğer çalışmadır. Çalışmada Hz. Peygamber ve Hz. Hatice'nin büyük kızları ve annesi Hz. Hatice'den sonra ilk Müslüman olan kişi Hz. Zeynep detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

⁴²⁶ Emine Kara Tursun, *Hazâ Kitâb-ı Hadîcetü'l-Kübrâ (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Bolu 2010.

⁴²⁷ Kevser Özdoğan, *Hz. Peygamber'in Çocukları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Erzurum 2013.

⁴²⁸ Sibel Öğüt, *Hz. Peygamber Döneminde İslam'ın Yayılmasında Kadınların Rolü*, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı, Rize 2013.

⁴²⁹ Haticetül Kübra Taşçı, *Hz. Peygamber'in Büyük Kızı Hz. Zeynep'in Hayatı*, Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı, Rize 2012.

Hasan Hüseyin Uyar'ın hazırladığı *Hz. Peygamber (sav)'in Ehl-i Beyt Eğitimi*⁴³⁰ adlı çalışması bu sınıflandırmadaki tezlerin sonuncusudur. Nübüvveti süresince bütün zamanını eğitim, irşâd ve tebliğ adayan Hz. Peygamber, risalet ile görevlendirildiği zaman tebliğ ve davete ailesinden başlamıştır. Bu çalışmada, aile halkının Efendimize verdikleri destekleri okumaktayız.

Araştırmalar esnasında bir nokta dikkatimizi çekmiştir ki o da; Hz. Hatice ile alakalı bir doktora tezinin olmayışıdır. Bu sempozyumun Hz. Hatice ile alakalı bir doktora tezinin hazırlanmasına da vesile olması en büyük temennilerimizdendir.

2-Kitaplar

Edebiyat tarihimiz boyunca Allah Resulü'nün şefaatine nail olma düşüncesiyle müellifler Peygamber Efendimizle alakalı pek çok eser kaleme almıştır. Edip ve edibelerimiz tarafından muhtemelen bu şefaet talebi Hz. Hatice'den de beklenmektedir. Öyle ki edebiyatımızda Hz. Hatice ile doğrudan 19, dolaylı olarak da 35 olmak üzere toplam 54 eserin kaleme alındığı tespit edilmiştir.

1.3. Doğrudan Hz. Hatice İle İlgili Kitaplar

Doğrudan Hz. Hatice ile alakalı kitapların çoğunluğu biyografi türünde kaleme alınan eserlerdir. M. Necati Bursalı'nın *Hz. Hatice-i Kübrâ*⁴³¹, Muhammed Emin Yıldırım'ın *Hz. Hatice ve Risalet Davasının Annesi*⁴³², Ömer Sabuncu'nun *Son Peygamber'e İlk İnanan İnsan Mü'minlerin Annesi Hz. Hatice*⁴³³ ve Sevim Asıngil'in *Nübüvvet Hanedanının Sultanı Rasulullah'ın Zevcesi Hz. Hatice*⁴³⁴ adlı eserler, bu eserlerden bazılarıdır.

⁴³⁰ Hasan Hüseyin Uyar, *Hz. Peygamber'in (sav) Ehl-i Beyt Eğitimi*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Çorum 2013.

⁴³¹ M. Necati Bursalı, *Hz. Hatice-i Kübra*, Çelik Yayınevi, İstanbul 1993.

⁴³² Muhammed Emin Yıldırım, *Risalet Davasının Annesi Hz. Hatice*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2011.

⁴³³ Ömer Sabuncu, *Son Peygambere İlk İnanan İnsan Mü'minlerin Annesi Hz. Hatice*, Semerkand Yayıncılık, İstanbul 2012.

⁴³⁴ Sevim Asıngil, *Nübüvvet Hanedanının Sultanı Rasulullah'ın Zevcesi Hz. Hatice*, İpek Yayıncılık, İstanbul 2000.

Eserlerde kronolojik olarak hayatının önemli safhaları anlatılan Hz. Hatice'nin, eserlerden hareketle, önemli özelliklerinden birkaç tanesini sayacak olursak şunları söyleyebiliriz:

Eserlerde kronolojik olarak hayatının önemli safhaları anlatılan Hz. Hatice'nin, eserlerden hareketle, önemli özelliklerinden birkaç tanesi sayacak olursak şunları söyleyebiliriz:

Ümmü'l-müminin denildiğinde akla ilk gelen annedir.

25 yıllık evliliği boyunca Efendimizin en büyük destekçisidir.

Efendimize gelen vahiylerin ilk şahididir.

Allah Resulünden sonra ilk Müslüman olan insandır.

Hz. Peygamber'e yeryüzünde iman eden ilk insandır.

Maddi ve manevi tüm varlığını ve imkânlarını İslam davası için harcayan cömertlik âbidesidir.

Hz. Hatice ile ilgili kitapların büyük bir kısmının biyografi türünde yazılan eserler olduğunu söylemiştik. Biyografi dışında Hz. Hatice ile alakalı üç adet de roman yazılmıştır. Bunlar; Sibel Eraslan'a ait *Çöl / Deniz*⁴³⁵, Ahmet Cemil Akıncı'ya ait Hz. Hatice⁴³⁶ ve Nurdan Damla'ya ait Hz. Hatice ve *Aşka Adanmış Bir Ömür*⁴³⁷ adlı eserlerdir. Bu romanlar, "Allah Teâlâ bana Hatice'den hayırlı bir kadın vermemiştir, İnsanlar inanmazken, o bana inanmıştı. Herkes beni yalanlarken o beni tasdik etmişti. İnsanlar benden kaçıp uzaklaşırken o beni malı ile desteklemişti. Allah bana başka kadınlardan değil ondan çocuklar ihsan etmiştir."⁴³⁸ Hadis-i şerifi ekseninde vücuda gelen eserlerdir. Akademik bir dilden ziyade lirik üslubun hâkim olduğu bu eserlerde Allah'ın selam gönderdiği Hz. Hatice'nin doğumundan önceki bir kaç yılı, doğumunu, erken doğmasından ötürü ona "Hatice" isminin verilmesini, ticaretle meşguliyetini, Efendimizle ticari ve hayatı ortaklığını ve en önemlisi Efendimize olan aşkını okumaktayız.

⁴³⁵ Sibel Eraslan, *Çöl / Deniz*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.

⁴³⁶ Ahmet Cemil Akıncı, *Hz. Hatice*, Bahar Yayınları, İstanbul 2005.

⁴³⁷ Nurdan Damla, *Hz. Hatice ve Aşka Adanmış Bir Ömür*, Hayat Yayınları, İstanbul 2010.

⁴³⁸ M. Necati Bursalı, *Kadın İlmihali*, Ailem Yayınları, İstanbul 2014, s. 21.

Burada şunu da söylemeden geçmeyelim; Hilal Kara'nın Peygamber Efendimizin Mutlu Yuvası 1439 ve Mehmet Büyükaşahin'in Gül Devri 6440 adlı eserler de çocuklara, küçük okuyucularımıza, Hz. Hatice'yi anlatan kitaplardır.

1.4. Dolaylı Olarak Hz. Hatice İle İlgili Kitaplar

Peygamber Efendimizin ifadesiyle "İnsanlığın hanımefendisi", Ünlü mütefekkir Cemil Meriç'in ifadesiyle "Hz. Muhammed'in ilk mucizesi" ve üstad Necip Fazıl'ın ifadesiyle "Öz anneden daha aziz annemiz" olan Hz. Hatice ile dolaylı olarak alakalı kitaplara baktığımız da ilk söylememiz gerekenler Hanım Sahabeler adlı ansiklopedilerdir. Sevim Asıngil ve Merve Şahin'in birlikte hazırladıkları *Kadın Sahabeler ve Muhteşem Kadınların Hayatı*⁴⁴¹, Havva Ergene Işık'ın *Hanım Sahabeler*⁴⁴² ve Seval Alkan'ın *Saadet Asrının Nurdan Anneleri Hanım Sahabeler*⁴⁴³ adlı çalışmaları bu türdeki eserlere örnek olarak söyleyebiliriz.

Peygamber Efendimizin evliliği muhtevalı eserler, bu sınıflandırmada yekûn tutan diğer çalışmalardır. Ziya Kazıcı'nın, *Hz. Muhammed'in Aile Hayatı ve Eşleri*⁴⁴⁴, Abdullah Kara ve Hilal Kara'nın birlikte hazırlamış oldukları *Annelerimiz*⁴⁴⁵ ve Gülşen Gazel'in *Gül Kokulu Annelerimiz*⁴⁴⁶ adlı eserleri bu muhtevada kaleme alınmış eserlerdendir.

Bu kategoride bahsetmemiz gereken bir diğer eser, Serpil Başar'ın *Kur'an'ın İlk Kadın Yorumcuları*⁴⁴⁷ adlı eseridir. Bu eserde 82 hanım âlimenin *Kuran-ı Kerim'i* yorumlamalarını, ayetler hakkında sorulara verdikleri cevapları görmekteyiz ki bu 82 âlimeden biri de Hz. Hatice'dir. Bu eserle Hz. Hatice'nin yukarıda sayılan özelliklerine müfessirliğini de ekleyebiliriz.

⁴³⁹ Hilal Çelikkol Kara, *Peygamberimizin Mutlu Yuvası 1*, Nesil Yayınları, İstanbul 2011.

⁴⁴⁰ Mehmet Büyükaşahin, *Gül Devri 6*, Muştı Yayınları, İstanbul 2010.

⁴⁴¹ Sevim Asıngil, Merve Şahin, *Kadın Sahabeler ve Muhteşem Kadınların Hayatı*, İpek Yayıncılık, İstanbul 2013.

⁴⁴² Havva Ergene Işık, *Hanım Sahabeler*, Okul Yayınları, İstanbul 2003.

⁴⁴³ Seval Alkan, *Saadet Asrının Nurdan Anneleri Hanım Sahabeler*, İstanbul 2010.

⁴⁴⁴ Ziya Kazıcı, *Hz. Muhammed'in Aile Hayatı ve Eşleri*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009.

⁴⁴⁵ Hilal Kara, Abdullah Kara, *Annelerimiz*, Nesil Yayınları, İstanbul 2008.

⁴⁴⁶ Gülşen Gazel, *Gül Kokulu Annelerimiz*, Gündönümü Yayınları, İstanbul 2009.

⁴⁴⁷ Serpil Başar, *Kur'an'ın İlk Kadın Yorumcuları*, İz Yayıncılık, İstanbul 2011.

Sonuç olarak Hz. Hatice ile alakalı birçok eser kaleme alınmış, tezler hazırlanmış, makaleler yazılmıştır. Burada yapılan çalışmaların hepsine değinmek mümkün değildir. Süre şartı göz önünde tutularak bu çalışmaların bir kısmına değinmeye çalıştık. Maksudumuzun hasıl olması temennisiyle.

Cenab-ı Hakk'ın rahmeti, inayeti, maddi ve manevi saadeti bütün inananların üzerine olsun.